

Izhaja vsak četrtek
in velja s poštnino
vred in v Mariboru s
poštovanjem na dom
za celo leto K 5.—
za pol leta „ 2.80
za četrť leta „ 1.30

Naročnina se pošilja
upravnistvu v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice št. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Določniki katol. na-
čelnega društva do-
ločajo list brez po-
sodne naročnine.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Pesamzni listi dobe
se v tiskarni in pri
gospodu Novak-u na
velikem trgu po 10 h.

Rokopisi se ne vra-
čajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 12 h, dvakrat 18 h,
trikrat 24 h.

Štev. 20.

V Mariboru, dne 19. maja 1898.

Tečaj XXXII.

Prekucija na Laškem.

Nekaj desetletij že je bil med narodi mir. Resneje vojske velikega pomena ni bilo. Letošnje leto je pa svetovni položaj zdatno spremenilo. Prišlo je do vojske med Španijo in Združenimi državami v severni Ameriki; krvav boj na morju se je že bil; a to je še le začetek groznih dogodkov. Hujše se pride; kakor zadnja poročila kažejo, utegne se vneti tudi boj med Združenimi državami in med Francosko; ravno tako se srdito spogledujeta Angleška in mogočna Rusija, razmere med njima so tako napete, da je treba le iskrici in vnel se bo strahovit, svetovni boj.

Toda, še druga žalostna novica se je v prvih dnevih cvetočega majnika pojavila: prekucija, revolucija na Laškem. Pri našem sosedu na jugu nastali so tako resni in osodepolni nemiri, da je jedinstvo države v največji nevarnosti. Teklo je že toliko krvi, da se mora z obžalovanjem govoriti o ustaji, o meščanski vojski.

Odkod pa je prišla ta prekucija? Ustaši pravijo, da zaradi pomanjkanja kruha. To pa ni res, kajti upor je bil ravno v tistih pokrajinah in tistih mestih, ki so najbolj bogata in pomanjkanja v nobenem oziru ne trpijo. Uzrok je drug: splošna nevolja med ljudstvom nad sedanjimi vladami; ljudstvo je nahujskano, pripoznati noče nobene oblasti; liberalne vlade so mu vzele vero, ki je najmočnejša zaslomba oblastim in potem ni čudež, če ljudstvo zdivja in se dvigne proti onim, ki po njegovem

mnenju »ljudstvo samo izkoriščajo, zatirajo in mučijo.«

Kako strašne so strasti nižjih stanov, ako se vnamejo, pokazalo se je pri laških nemirih. Socijalistična stranka, ki hoče razdajati sedaj obstoječe države, hotela je začeti ravno z Laško. Že zdavnej bilo je dogovorjeno, da se mora dvigniti najprej zgornje Laško, Lombardija in Pijemont. Odpravi se kraljestvo in upeljati se mora ljudovlada. Letošnji 10. majnik je bil odločen za dan splošne ustaje in prekucije. A upor se je začel že v nedeljo 8. majnika. Najhujše je bilo v krasnem mestu Milanu. Dvignilo se je nad 30 tisoč delavcev. Bili so vsi oboroženi s samokresi, s puškami, z meči; kmetje iz okolice pa so prihiteli z vilami, s kosami in sekirami na pomoč. Vojaštvo je ustajalo takoj opazilo in je planilo proti prekucuhom. Vnel se je grozovit boj. Ustaši so zgradili po ulicah cele nasipe, postavili so barikade iz vozov in stolov ter klopj, izza njih so streljali po več ur na vojske. Poskrili so se tudi v hišah, celo v nek samostan ter so streljali iz oken in izpod strehe. Drugi so vojaštvo obsipali z ostrim kamenjem ali pa planili nanj z mečem in sekuro. Vojaštvo je streljalo, celo s topovi, razganjalo množice s svetlim bajonetom ter sekalo na levo in desno, da je bilo strah. Več kot 8 ur je trajal srdit »boj, ne boj, mesarsko klanje.« Kri je tekla v potokih. Mrliči so ležali po ulicah, kakor snopje po njivah. Nad 1000 mrtvih in čez 2000 ranjenih je palo samo na strani ustašev; koliko je pa vojakov umorjenih in ranjenih, se ne ve, ker vojaške

oblasti to zakrivajo. Drugi dan se je boj v okolici ponovil, kjer so se dobro oboroženi kmetje z vojski spoprijeli.

Jednako, kakor v Milanu, divjal je boj v drugih gornje laških mestih. V Paviji je bilo mnogo mrtvih, v Komu jih je palo nad sto, v mestecu Luganu 48. A tudi na južnem Laškem je bila ustaja. V Napolju so puške gromele 5 ur, prelilo se je mnogo krvi in ugasnilo je marsikatero življenje. V mestecu Minervino so se dvignili ustaši, napali najprej občinsko hišo, jo oropali in sežgali, potem so šli nad bogatina Brandija, »njega so ubili, kakor steklega psa«, pravi poročilo, njegovo bolno ženo pa so vrgli v hlev, kjer je v neizmernih bolečinah umrla. Potem so jednako ropali in morili še pri drugih imovitih meščanih. Mesto je sedaj skoraj vse razdajano, vpepeljeno in upostošeno, turška druhal bi hujše ne bila razsajala.

Vojska moč je, kolikor se sedaj more presoditi, za trenutek prekucijo zadušila. Vseh 19 letnikov vojakov se je mahoma sklicalo, da bi branili laško domovino — proti Lahom samim. V Milanu stoji krdele 40.000 mož, ki branijo mesto in okolico. Tako število je primeroma i v drugih krajih. Koliko bo taka oborožena sila koristila, bo prihodnost pokazala.

Res, grozni so ti pojavi ljudskih strastij v krvavi prekuciji. So pa tudi polni naukovi za državnike in posamezne državljane. Laške vlade so cerkev popolnoma oropale, 700 milijonov so vzele samostanom in cerkvenim bratovščinam, kojih namen je bil: čast božja in ljubezen do bližnjega. A kaj je pomagal

Listek.

Tri dni v Lovrani.

(Potopisna črtica.)

Lovrana! Kje je neki Lovrana? Tako te slišim vprašati, dragi moj čitatelj. Ali veš kje je Trsat? Trsat, ono sv. mesto, kamor so bili prinesli angeli leta 1291 sv. hišice iz Nazareta na Galilejskem, od kodar so jo tri leta pozneje prenesli čez morje v Loreto na Laškem, Trsat, kateremu so papež Urban V. leta 1362. darovali podobo Matere Božje, naslikane po sv. Luki, naj bi se ti ložej potolažili zavoljo izgubljene sv. hišice Nazareške. To sv. torišče je še sedaj v veliki časti pri bratih Hrvatih, kakor tudi pri nas Slovencih. Saj smo leta 1891. v gostih trumah romali skozi Reko na Trsat, ko se je tam slovesno obhajala šestoletnica prineseja sv. hišice. Za Trsat nad Reko ali »Fiume,« kakor Lahi Reko imenujejo, Slovenci dobro vemo.

Če s Trsata pogledaš proti zapadu, se pred tvojimi očmi razprostira sinji zaliv reški. Prek tega vidiš Volosko, ki je sedež c. kr. okrajnega glavarstva in sodišča. Pol ure proti jugu je slovita Opatija, ali »Abbazia,« kakor se je svet navadil ta najnovejši raj nazivati po šegi prodirajočih Lahov. Ker se

mi vidi, da zmenoj vred nimaš tisočakov, tudi ne stotakov v žepu, zato le urno zapustiva krasno, a dragoceno Opatijo ter se napotiva naprej proti jugu. Po gladkem obmorskem potu prideva v eni uri v Ičići, kjer zamorem oddati svoj pozdrav v milo domovino, bodisi po pošti, bodisi po brzjavu. V četrť uri se pride od tam v Iko.

Ika je stara vas v znožju Učke gore. Tu je varna luka, v kateri prenočuje parnik, ki dan za dnevom vozi ljudi iz Ike, Lovrane, »Abbazie« in Voloske v Reko in nazaj. V Stropnikovi kavarni ali v Záhjevi krčmi lahko počakava na parnik. — Za 10 novč. naju bo prepeljal tik krasnega »sanatorija« (za duhovnike ustanovljenega zdravišča) v Lovrano.

Tako sva torej v Lovrani, kateri so že Rimljani rekli: Laurana, t. j. mesto lavorik. Sedaj se tam pulijo Lahi s Hrvati za prvenstvo. Pridiguje se samo hrvatski, a občinski zastop je v laških rokah. Nad vhodom v stari rotovž zapaziva kamenito podobo sv. Jurija na konju, ki se uspenja pred zmajem, katerega je ravnokar prebodel ta krščanski junak. Brleče svetilnice pod podobo sv. Jurija in mestna zastava na visoki harbuli nama naznanjajo, da se v Lovrani, (kakor po Kranjskem in Spod. Štajerskem še le 24. dan meseca aprila) obhaja god sv. Jurija, mučenca.

Stopiva toraj v bližnjo župno cerkev. Zvonik njeni nama veliko ne obeta. Namesto strehe ima poveznjen kamenit klobuk, podoben onim, v kakoršnih se prodaja sladkor. Ura ima samo eno kazalo, obrnjeno proti rotovžu. Na tem jedinem kazalu je samo jeden kazalec, ki pa tako nezanesljivo kaže, da se je med ljudstvom vkoreninila prislovica: Lovranska ura in pa Bakerska pravica, (ne jedna ne druga nič ne velja.) Popraviti jo baje zato ne dajo, ker se ne morejo zjediniti o njeni lastnini.

Cerkev v Lovrani ima dva vhoda, ker stojita prav za prav dve cerkvi, ena poleg druge. Na glavnem altarju je bilo nastavljenih 30 sveč in nekaj šopkov. Korski stoli so bili vsi pogrnjeni. Štiri sveče pod podobo sv. Jurija, kateremu na čast je glavna cerkev posvečena, so že gorele, ko sva stopila z mojim prijateljem v prazno cerkev. Pol ure je že neprenehoma mali zvon klical ljudi v cerkev, a jih še ni bilo. Poslednjič se prikaže Lovranski cerkvenik z orjaško brado ter prižge še 6 debelejših sveč, ostalih dvajset se pa ne dotakne. Med tem se je bila mala cerkev polagoma napolnila. Pred obhajilno mizo so prišli sami fantje in moške, ženske ostale so vse bolj odzadaj. Željno pričakujemo začetka napovedane slovesne božje službe. Naposled se odpro vrata iz žagrada. Štirje fantje

tako bogoskrunski rop. Nič, popolnoma nič. Laška je dandanes revna nad vso mero in ljudstvo sem ter tje res strada, da je groza. Gmotni polom je neizogiben. Ropanje se sedaj krvavo mašuje. Toraj: ne delaj cerki krivice! Nadalje. Laške vlade so pahnile vero iz šole, pouk je brezverski, proti veri se je hujskalo na vsakojaki način; bogotajstvo in npravno pohujšanje, upor proti cerkveni oblasti in zasramovanje vsega, kar je vernemu srcu drago in sveto, to vse se je širilo in oznanjevalo pod vladnim varstvom in z vladnim ntolcevanjem. Sedaj pa zori peklenski sad one setve, sedaj pa naj kroti vlada strasti, kojih strahovit plamen je sama vnela; v krvi in pepelu mora ugonabljati prekucijo, koja je sama prouzročila. Večno resnična je trditev, da je ljudstvo brez vere in brez npravnosti razdivjana tolpa, nevarna cerkvi in državi. Toraj: ne jemljite ljudstva vere in ne pohujšajte ga. Vsak greh v tem oziru se bo neusmiljeno maščeval. M.

Naša deželna uprava.

(Govor č. g. poslanca Žičkarja v deželnem zboru.)

Oglasil sem se k besedi pri razpravi o deželni upravi, da označim tukaj povsem upravičene želje slovenskega ljudstva. Za naše slovenske občinske zastope je kaj grenko, da ne dobé nikdar od dež. uprave štajerske, ki bi naj popolnoma jednako in nepristransko skrbela za obe v tej deželi bivaajoči narodnosti, njim umljivih dopisov in rešitev. (Posl. Forcher: »Učijo se naj nemški.« Klici: »Oho!«) Človek bi vendar menil, da je samo ob sebi umljivo, da se odgovori na slovenske vloge slovenski, na nemške pa nemški, a ravno to pa se pri slovenskih vlogah ne zgodi nikdar.

Tudi slovenskim občinam določila dež. odbor le nemške rešitve. Znano vam je, da je od 1.200.000 prebivalcev Štajerske okoli ena tretjina, t. j. čez 400.000 slovenska, ki so tedaj tudi deželni otroci.

Toda ž njimi se ne ravna kot deželnimi otroci, temveč kot pastorki. (Veselost.) V dno duše me je zbolelo, ko dobim pred nekimi leti v roko nek dopis, (Posl. Walz: »Ki je bil nemški,«) v katerem grozi deželni odbor nekemu popolnoma slovenskemu županu — ga lahko imenujem — s kaznijo od 100 gld. (Klici: »Imenujte ga!«) ime mi je znano, bil je to župan občine Ljubnica, če ne odgovori v desetih dneh na nemški dopis deželnemu odboru. (Posl. Forcher: »Prav je bilo!«) Podpisal je tisti dopis deželni glavar Wurmbrand. Upam, da se sedaj kaj tako ne-

zaslišanega in prisilnega za Slovence ne bo nikakor več pripetilo.

V kolike zadrege pridejo pri takem ravnanju slovenski župani! Ne umejo nemških dopisov (Posl. Fürst: »Ker nočejo!«), morejo tedaj okoli romati in povpraševati nemške pismouke (Posl. dr. Dečko: »In farizeje!«), kaj neki pomeni neumljiva stvar. Ubogi možje se morajo zanašati na to, kar se jim raztolmači, (Klici: »Ubože!«) in podpišejo potem akte, a nikakor niso prepričani, da bi bil to pravi odgovor na dopis deželnega odbora.

Morda bi mi kdo oporekal, da zahteva jednakomernost v knjigo- in poslovodstvu deželne uprave, da se samo v enem, v nemškem jeziku posluje pri deželni upravi. Pripoznam, da je vsekako bolj zložno, če se samo nemški posluje. Toda ni ljudstvo tukaj radi uradnikov, nego uradniki zavoljo ljudstva. (Posl. Vošnjak: »Tako je!«) Če je tedaj tretjina deželnega prebivalstva slovenska, bi bilo vendar povsem samo ob sebi umljivo, da se za to tretjino posluje slovenski.

Na Kranjskem je poleg 400.000 Slovencev okoli 20.000 Nemcev. Mislim, da bi bilo tudi prijetneje za kranjski deželni odbor, če bi pri velikanski slovenski večini z občinami le slovenski posloval. Toda tega ne stori, nobena nemška kranjska občina se ne more o tem pritoževati; z Nemci se nemški, s Slovenci pa slovenski posluje. Kakšen krik bi pač nastal ne le v Avstriji, temveč tudi preko njenih črnožoltih mej, če bi se drznili kranjski deželni odbor nemškim občinam slovenski dopisovati! In vendar bi bilo to bolj upravičeno, kakor da štajerski deželni odbor slov. občinam nemški dopisuje.

Kaj pa je nasledak takšnega ravnanja vis. dež. odbora? Noben drug, nego da odbor slovensko prebivalstvo vedno bolj draži in ga peha od sebe; noben drug, nego da vedno glasneje zveni klic: »Gradeč je za Slovence le mačeha!«

Ko je bila uradna statistika glede ljudskega štetja l. 1890 sestavljena, ponemčila so se v njej vsa krajevna imena Spodnje Štajerske. Kolika ironija! Vi se pritožujete, — gospodje, in sicer po pravici, kako dandanes Vašo narodnost Ogri pomadžarujejo. Tudi mi tožimo, kolika nečuvana sila se tam i našim rodnim bratom dela. Toda Vi, častiti gospodje bi morali prav lepo tiho biti. Kajti to, kar Madzari sedaj doma delajo, delate Vi že desetletja na Štajerskem.

Ali morda to ni nezaslišano, da so zapisana na postajah na celi progi lokalne, slavno znane železnice Poljčane-Konjice, o kateri smo danes dopoldne obravnavali, samo nemška imena, ki jih niti domačini ne umejo?

Gospoda moja! Kdo pa pozna Plankenstein, kdo Gattersdorf itd.? Ljudstvo ve samo za Zbelovo in Dražnjaves, toda ta slovenska imena niso nikjer zapisana, tudi sprevodnik jih ne sme klicati.

Kako, ali rabijo to železnico samo Nemci? Ali ni tudi zidana za Slovence, ali plačujejo morda letni primanjkljaj samo Nemci? Dobro tedaj! Ako hočejo Nemci sami plačevati letni primanjkljaj od kakih 10.000 gld. pri tej železnici, podarimo jim jo z veseljem. (Posl. dr. Portugal: »Hvala lepa!« Veselost.) Povedalo se mi je, da so ravno tiste razmere gledé postajnih imen kakor pri tej izvrstni železnici Poljčane-Konjice, tudi pri šaleški Celje-Velenje. In kolika razžalitev za slovensko ljudstvo je, da se na deželni šoli za sadje in vinorejo v Mariboru Slovenci poučujejo le v nemškem jeziku. (Stallner: »Boga naj zahvalijo!«)

Pri tej priliki si dovoljujem, na Njeg. eksel. g. cesarskega namestnika enako se pritožiti, kakor sem se na vis. dež. odbor. Že pred leti se je ravno tukaj od vladne strani dalo zagotovilo, da bodo politična oblastva dopisovala slovenskim strankam in slovenskim občinam tudi v slovenskem jeziku. To se pa žalibog do danes ni popolnoma izvršilo. Imam v rokah dopise na čisto slov. občine iz najnovejših časov, v dokaz, da se vedno ne poznajo politična oblastva, ali vsaj nekateri njeni organi, tako mnogokrat imenovanega § 19 drž. temeljne postave.

Velezanimivo je, kako je c. kr. okrajno glavarstvo v Celju odločilo z dne 15. nov. 1897, št. 46.934 v nekem dopisu na občino Paka. Okr. glavarstvo zapove, naj občine za to skrbijo, da bodo takoj razumele dopise, pisane v katerem si boji deželnem jeziku, in da moraja strankam v istem jeziku dopise reševati, v katerem so bili doposlani. Ta odlok mora gotovo tudi veljavo imeti za občine, v katerih se je dosedaj le nemški poslovalo. In ker se Gornja Štajerska nikakor ni izvzela (Posl. Forcher: »O, hvala lepa!«), sledi, da se tudi tam morajo slovenski dopisi razumeti in se v jeziku določiljavte reševati. (Veselost.) Izjema se ni storila. Vsekako je pa to-le čudno:

Občina Ljubnica je doposlala 24. nov. 1897 slovenski dopis na celjsko okr. glavarstvo, a sprejela 28. dec. 1898, št. 54.279 nemški odgovor. Glejte čudež! Ravno ta c. kr. oblast je odločila, da so slov. občine zavezane, nemške dopise nemški reševati, a samo c. kr. glavarstvo pa, ki bi vendar moralo občinam z dobrim vzgledom pot kazati, pa si domišljuje, kakor ta slučaj kaže, da ga ne veže ta odredba.

cerkveni obleki prisvetijo z debelimi svečami, za njimi prinese eden fant kadilnico s kadilom, drugi pa dvojne mašne bukve, latinske in hrvatske. Sedaj prideta č. g. župnik in kapelan, oba opravljena za slovesno sv. mašo. Ker ni bilo drugega levita, zato je bil pa belo pregrnjem naslonjač (pult) postavljen pod izvenredno lepim nebom na evangelijski strani altara.

Sv. maša se je služila v latinskem jeziku. V tem jeziku so tudi pevci in pevke še precej dobro popevali na koru. Berilo in sveti evangelijski, oboje je č. g. kapelan pel v hrvatskem jeziku. Po sv. evangelijski je on odložil precej lozno dalmatiko ter se je podal na prižnico. S kratkim hrvatskim nagovorom je dobro proslavil svetega Jurija, mučenca in krščanskega junaka, zaščitnika Lovranske župnije, mesta in cerkve.

Po pridigi je oznanil g. kapelan, da drugi dan, na Markovo, bo že ob polu šestih Markova procesija, ob osmih pa pridejo prevzvišeni škof Andrej Marija Šterk iz Trsta otroke »bermat«. Ker ostanejo prevzvišeni tudi še v terek tukaj, naj se birmanci razdelijo po okolicah, ki so se jim potem natančno določili. Gospod župnik so vse to pred altarjem sede poslušali. Po pridigi si je kapelan zopet oblekel svojo dalmatiko in sv. maša se je nadaljevala do konca.

Ker je pa bil ta dan praznik sv. Jurija, larnega patrona, se je po sv. maši podelil tudi sv. blagoslov s presv. Rešnjem Telesom, ki doslej še ni bilo izpostavljeno. V ta namen se je prižgalo doslej še temnih 20 sveč in se je zapela posebna molitev na čast presv. R. T. Po dokončani službi Božji je vsak hitel ali na svoj dom ali pa v krčmo, kakoršnih tudi v Lovrani ne manjka.

Za popoldne ob pol treh so bile označene slovesne večernice. Po teh se je zopet slovesno podelil sv. blagoslov s presv. R. T. Mladina je pa že komaj čakala konca popoldanske službe božje, ker potem se je še le začela prava »Sagra.« Veš kaj je »Sagra?« To je hrvatsko prošenje ali pa naš shod. Lovrančani pa s to besedo zaznamenujejo ples, ki se vrši ta praznik pod »vaško lipo.« Seveda v Lovrani mora tudi »lipa« imeti drugo lice. Podobna je najbolj našemu oskoržu (Zürbel) in se laški imenuje: lodogno. Sence še to leto ni mnogo dajala, pa te tudi ni bilo treba, ker se je vreme ves dan prav černo držalo. Reklo se mi pa je, da ga ni deža, ki bi mogel mladini braniti, da bi na »Sagri« ne plesala pod milim nebom.

Kako da so plesali, ti pač ne morem povedati, ker okoli plesalcev in plesalk je stalo vse polno gledalcev, kmečkega pa tudi meščanskega stanu. Ako si od daleč gledal

na plesišče, si videl samo temena vrtečih se parov, ki pa so ostajali vsak na svojem torišču. Poleg plesišča so imeli sod vina, da so si mogli žejo gasiti.

Ker na »Sagri pod lodanjo« plešejo le kmečki fantje in pomorščaki, trški in meščanski si pa morajo poiskati v mestu svoje plesišče, zato se navadno vsako leto prigodi, da se kmečki fantje potem, ko jim stariši odvedejo plesalke domu, sprimejo z meščanskimi ter si malo na glavah puščajo.

Kam da gredo godci, nisem mogel zvedeti. Po njihovi godbi soditi, gredo medvedom na ples piskat.

(Dalje prihodnjič.)

Smešnice.

Štabni zdravnik (vpraša okrevajočega vojaka v bolnici): »Ste li zadovoljen z jedjo?« — Vojak: »Sem!« — Zdravnik: »Imate li tudi dosti jedi? Ali ne dobi na pr. eden večje porcije, drugi pa manjše?« — Vojak: »Velike porcije ne dobi nobeden.«

Pijanec prišedši domov govori sam pri sebi: »No tega še sanjal nisem, da me najodličnejši gospodi tako jako spoštujejo. Vsaki se mi je danas lepo izognil in ljubeznivo nasmehljal.«